

статей про українську літературу опублікував в угорській пресі.

Переломним моментом в житті вченого став 1987 рік, коли в умовах перебудови в Україні стали звертати увагу на „білі плями“ в літературі. М. Неврлий одним з перших почав популяризувати в Україні творчість письменників української діаспори, публікуючи в журналі „Україна“ серію статей про О. Олесь, Є. Маланюка, О. Бурггардта (Ю. Клена), О. Ольжича, Л. Мосендза, О. Стефановича. С. Гординського, І. Качуровського та М. Ситника. В інших часописах учений друкував спогади про І. Кулика, В. Сосюру, М. Бажана, Б. Беднарського, А. Тарасевича, І. Панькевича, О. Зілинського, І. Мацинського тощо. Вони відзначаються живістю, ґрунтовністю й переконливістю, бо майже кожного із цих письменників і вчених автор знав особисто.

1991 р. в Києві вийшла монографія вченого „Українська радянська поезія 20-их років“ (270 с.), за основу якої взято кандидатську дисертацію, а в Пряшеві — книжки „Земна Мадонна“ Євгена Маланюка і „Цитаделя духа“ О. Ольжича, спричинившись до перевидання їхніх творів в Україні.

Наприкінці 1980-х рр. відновилася співпраця М. Неврлого з пряшівською „Дуклею“, в якій відтоді опублікував кільканадцять важливих розвідок. Його статті часто з'являлися й на сторінках українських діяпорних видань: у варшавському „Нашому слові“, мюнхенській „Сучасності“, паризькому „Українському слові“, лондонській „Українській думці“ тощо.

1994 р. за фінансової підтримки української діаспори видано в Києві монографію вченого „Олександр Олесь. Життя і творчість“. Це й дотепер найвичерпніша праця про життєвий доробок видатного українського поета першої половини ХХ ст. 1995 р. в Києві побачила світ упорядкована М. Неврлим антологія української поезії пражської школи „Муза любові і боротьби“.

До 85-річчя ученого Державна бібліотека в Пряшеві видала „Персональну бібліографію

М. Неврлого“ (2001), яку уклала Адела Файбикова. Бібліографія містить відомості про 19 книжкових видань ювіляра, 78 рецензій на них, 22 книжки інших авторів з його передмовами або післямовами та 830 наукових студій, статей і рецензій. За останні десять років його бібліографія поповнилася ще понад 200 позиціями. З книжок, виданих в Україні, значний розголос здобули два видання творів його друга Михайла Ситника „Від серця“ (2004) та „Катам наперекір“ (2008).

2009 р. М. Неврлий разом з істориком Мирославом Данішом опублікував монографію словацькою мовою „Ivan Franko. Život a dielo“ (Пряшів, 2009, 336 с.) з передмовою І. Дзюби, яка є найґрунтовнішою, виданою останнім часом за межами України працею про життя і творчість І. Франка. Асоціація українців Словаччини висунула її на здобуття Премії Івана Франка.

Микола Неврлий часто буває в Києві, Львові, Ужгороді, де в нього є багато друзів. Всюди його радо приймають, бо своїми розповідями про славне (але й трагічне) минуле української культури він вміє захопити представників усіх генерацій. Вчений популяризує українську культуру не лише ґрунтовними науковими працями та публіцистичними статтями, але й у доповідях, лекціях, радіо- і телепередачах.

З ініціативи Неврлого в Празі на Слов'янському острові 1956 р. було відкрито пам'ятну дошку Івану Франкові, в Братиславі 1990 р. — пам'ятник Т. Шевченкові і 2004 р. — меморіальну дошку Г. Сковороді. Разом із Григорієм Булахом він був ініціатором видання шевченківської марки в Чехословаччині та марок П. Й. Шафарика й І. Пулюя в Україні.

Микола Неврлий — не лише найстарший, але й найвизначніший українець Словаччини. Свій ювілей він святкує у доброму здоров'ї. Дай, Боже, цього козацького здоров'я і творчої наснаги йому ще на багато років!

Микола МУШИНКА

18 листопада 2011 р. виповнилося 85 років відомому українському вченому, д. чл. НТШ (з 9 березня 1995 р.), д-ру історичних наук Павлові Степановичу Соханю.

Народився П. Сохань 1926 р. у с. Новоіванівка Білопільського р-ну Сумської обл. На його дитинство і молодість випали важкі випробовування: втрата рідних у страшні роки Голодомору та участь у Другій

світовій війні. Після демобілізації 1953 р. закінчив історичний факультет Харківського педагогічного інституту ім. Г. Сковороди, відтоді викладав у харківських вищих навчальних закладах. У 1961—1963 рр. навчався в аспірантурі Інституту історії АН УРСР, де після здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук працював упродовж наступних десятиліть.

З 1991 р. П. Сохань очолив заснований ним Інститут української археології та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України. Під його керівництвом пріоритетними напрямками діяльності установи визначено розв'язання на-

гальних проблем збирання, вивчення, наукового опрацювання й публікації писемних пам'яток історії та культури українського народу, творчої спадщини видатних політичних і культурних діячів минулого та різнопланових писемних джерел, які стосувалися видатних подій багатовікової історії України.

Павло Степанович доклав чимало зусиль до утвердження археології та джерелознавства як самостійних і рівноправних галузей науки. Про це свідчать його публікації, виступи в численних наукових дискусіях, радіо- та телевізійних передачах, на шпальтах газет і журналів, на високоповажних наукових форумах. Пам'ятним і водночас показовим є його промова на засіданні Верховної Ради України 19 лютого 1992 р. з питань про Державний герб України, який він розпочав із призабутого визначення об'єкта досліджень археологічної науки, а завершив палкою і обґрунтованою підтримкою тризуба як найбільш доцільного, оригінального та значущого герба України.

Численні публічні виступи і науково-організаційна діяльність П. Соханя згуртували археологів і джерелознавців з академічних інститутів, вищих навчальних закладів, архівів, музеїв, бібліотек з різних міст і регіонів України. У складі інституту функціонують Львівське відділення, Запорізький, Миколаївський, Харківський, Черні-

гівський осередки, які працюють на громадських засадах.

Визначними є заслуги Павла Степановича у формуванні висококваліфікованих спеціалістів — своїм учням він прищеплював не лише любов до історичної науки, але й демократичні погляди та переконання, відданість ідеям соборної незалежної Української держави.

Завдяки особистим творчим контактам П. Соханя налагоджено активну співпрацю із зарубіжними вченими, підписано низку угод з українознавчими науковими центрами в Канаді, Російській Федерації, США, Франції тощо.

Найважливішим показником ефективності науково-організаційної діяльності П. Соханя стала видавнича діяльність інституту. Впродовж двадцяти років установа самостійно або у співробітництві з іншими інституціями підготувала і видала понад 600 різнопланових видань, у більшій частині з яких Павло Степанович є головою редакційної колегії, автором передмов та коментарів.

Ключове значення в діяльності П. Соханя як директора інституту і надалі матиме видання всієї наукової спадщини академіка Михайла Грушевського, яка становитиме 50—60 томів (на сьогодні видано 11 томів), а також спадщини Дмитра Багалія, Михайла Драгоманова і Дмитра Яворницького. Серед видань, покликаних — на думку Павла Степановича — забезпечити формування самодостатньої джерельної бази досліджень фундаментальних проблем української історії, особливе місце належить пофондовому археографічному виданню „Архів Коша Нової Запорозької Січі“ (в 30 т.). Воно має охопити єдиний збережений на сьогодні цілісний, історично утворений масив документів українського козацтва. У 2004—2008 рр. видано 3-й, 4-й і 5-й томи, підготовлено 6-й. Ще одним надзвичайно важливим виданням є „Український дипломатичний XVI—XVIII ст. Універсали та листи українських гетьманів та полковників“. У складі

цього проєкту, розрахованого на 25 томів, уже побачили світ „Універсали Івана Мазепи“ (Част. 1—2; К., 2002, 2006), „Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича“ (К., 2004), „Універсали Павла Полуботка“ (К., 2009). На сьогодні підготовлені до друку два томи універсалів гетьмана Івана Скоропадського.

Пріоритетним напрямом археографічної діяльності Інституту є також подальше видання документальних джерел про діяльність Української Повстанської Армії. У рамках видавничої серії „Літопис УПА. Нова серія“ вийшло друком 11 томів. Крім того, побачило світ видання „Документи і матеріали з історії Українських націоналістів“ (К., 2005, т. 1; К., 2007, т. 2, у 2 част). Слід зазначити, що співпрацю з видавництвом „Літопис УПА“ у справі дослідження й публікації цих джерел розпочато за активного сприяння та особистої участі Павла Степановича.

П. Соханя є автором понад 400 праць у галузях всесвітньої історії, археографії та джерелознавства, професором (1981), членом-кореспондентом НАН України (1985), академіком Міжнародної слов'янської академії наук (1997), Заслуженим діячем науки і техніки України (1997), почесним членом Болгарського філологічного товариства (1986). Як учасник бойових дій Другої світової війни відзначений орденом Вітчизняної війни та іншими нагородами. За видатні особисті заслуги в галузі науки нагороджений Орденом князя Ярослава Мудрого V ступеня.

Уся багатогранна діяльність Павла Соханя свідчить про його видатний талант організатора науки, високий професіоналізм вченого та активну громадянську позицію. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського є справою життя Павла Степановича, тому масштабні наукові проєкти установи є і його творчими планами на майбутнє.

Олександр МАВРІН

Оцінка наукової творчості Лідії Коць-Григорчук у науковій громадськості супроводжується твердженням, що ця авторка не любить утоптаних стежок. Вона ставить нові або по-новому розв'язує наболілі чи дискусійні проблеми українського мовознавства. У лінгвогеографії пропонує нові ідеї науково-теоретичного й методологічного характеру та продовжує розвивати ті, що стали її внеском в концепцію Атласу української мови.

У лінгвістику Лідія Григорчук вписалася передусім як теоретик власним розумінням стану й тенденцій розвитку української мови. Науково-творчий шлях у мовознавстві започаткувала ще її дипломна робота „Роль дієприслівника в реченні“, яку після захисту вперше на факультеті рекомендовано до друку. Найважливішим зі зв'язків дієприслівника в реченні вважала дієвий зв'язок з присудком головної для дієприслівника частини речення та предикативний — з виразником суб'єкта його дії. Дієприслівник може приєднувати до себе слова, які уточнюють його дію (щодо місяця, часу тощо) чи дають цій дії якісні характеристики. У межах такої граматично-семантичної схеми

або й поза нею можуть траплятися психологічні та логічні контакти дієприслівника з іншими складниками речення. На цій підставі дослідниця вперше в славістиці аргументовано ствердила, що:

1) українська мова виділяється серед інших слов'янських значним обсягом можливостей зв'язків дієприслівника в реченні;

2) основна роль дієприслівника в реченні — роль другорядного присудка, який може сам або у складі звороту пов'язуватися з головним для нього присудком не тільки підрядним, але й сурядним (єднальним, розділовим, протиставним) безсполучниковим зв'язком. Послаблення предикативного зв'язку спостерігається в модально-вставних словосполученнях. Послаблення дієвого та предикативного зв'язків створює умови для того, щоб дієприслівник міг інколи виконувати роль сполучника або прийменника.

Це були початки наукових осягів Лідії Коць-Григорчук, якої цього року вшановуємо 85-річний ювілей. Вона також започаткувала в Україні системне вивчення написів (дипінті) на творах українського середньовічного малярства (станкового). Досліджує їх як пам'ятки українського письма та мови засобами епіграфіки-палеографії та інших спеціальних історичних дисциплін, а також лінгвістики. Вивчення дипінті ікон давало можливість дослідниці разом із відомим мистецтвознавцем Вірою Свенціцькою датувати низку українських ікон. Завдяки аналізам текстів пам'яток (з урахуванням епіграфічних рис) вчена